

WENFELD (1655-1727), a német J.L. FRISCH (1666-1743), LEIBNITZ és H.V. LUDOLF. Ezután ismerteti a modern, tudományos szlavisztika fejlődését DOBROVSKÝtól, s felsorolja az egyes szláv népek ma élő nevesebb szlavistáit is. A fejezet "A marxista szlavisztika felsorakozása" című részzel fejeződik be.

A "Párhuzamos szövegmutatványok az egyes szláv nyelvekből" (425-34) a szlavisztikai kézikönyvek hagyományának megfelelően ugyanazt a szöveget közli a különböző szláv nyelveken (14 változatban: egyházi szláv, mai egyházi szláv, bolgár, szerbhorvát, szlovén, kraliceai cseh, mai cseh, szlovák, felsőszorb, alsószorb, lengyel, orosz, fehérorosz, ukrán). A makedon szöveget ENGELS egyik munkájának fordításából vett idézet pótolja. A "Bibliográfia" (438-82) a legfontosabb szlavisztikai kézikönyveken kívül az általános nyelvészeti irodalommal és az elméleti természetű szovjet cikkek főbb termékeivel is megismertet.

A. I. J e f i m o v : "A nyelvművelés kérdései" című tanulmánygyűjtemény. (Voproszú jazúkoznanija, 1956/1, 116-27. Ismerteti: Kovalovszky Miklós.)

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Nyelvtudományi Intézete 1952-ben alapította meg nyelvművelő osztályát. Vezetője Sz. I. OZSEGOV. Az osztály a sok oldalról felhangzó igény kielégítésére tervbe vette tudományos, normatív jellegű, de népszerű nyelvművelő kézikönyvek kiadását is (vö. NyIK.V, 56). Ennek megvalósításaként kiadványsorozatot indítottak, amelynek első kötete a múlt év végén jelent meg a Nyelvtudományi Intézet kiadásában ("Voproszú kul'turú recsi" [A nyelvművelés kérdései], szerk. Sz. I. OZSEGOV, Moszkva 1955, Izd-vo AN SzSzsZR, 240 l.).

A kötet változatos tartalma kiterjed az oroszokon kívül a Szovjetunió más népeinek nyelvére is. A nagyobb tanulmányokat követő "Rövid megjegyzések" című rovat a gyakorlati nyelvhasználat helyesírási, nyelvtani, stilisztikai kérdéseiben ad tájékoztatást.

A kötet tanulmányai főként gyakorlati kérdéseket tárgyalnak, JEFIMOV bírálata azonban olyan elvi szempontokra is kiterjed, hogy érdemesnek látszik a bírálat ismertetése. JEFIMOV elsősorban azt a kérdést veti föl, hogy mi a nyelvművelés, mi tartozik feladat körébe, hogyan illeszkedik be a nyelvtudományba, miként kell kidolgozni tudományos, elvi alapjait.

JEFIMOV szerint a nyelvművelés elsődrendűen stilisztikai jellegű probléma- és feladatkör, amely kapcsolatban van a nyelv életével, működésével, főként a nyelvi kifejező eszközök célszerű használatával. A mintaszerű nyelvhasználat lehetetlen a nyelvtani szabályoknak és más nyelvi normáknak a megtartása nélkül. A nyelvművelés tehát a szó tökéletes, mesteri, vagy éppen művészi használatát igyekszik megalapozni és általánossá tenni. A szóbeli és írásbeli kifejezés elvi és gyakorlati szabályai, a nyelvi eszközök megfelelő kiválasztása s főként sikeres, találó felhasználásuknak módja: ezek azok a feladatok, amelyekkel a nyelvi műveltség elméleti alapjait lerakó munkáknak foglalkozniuk kell.

A nyelvművelés fogalmának és feladatkörének mesterséges szűkítése gyakran éppen csak a nyelvi normák, szabályok tiszteltetéséhez vezet. Ez a nagyon is szerény igény érvényesül például VORONCOVA és SZUMKINA cikkében (Új nyelvművelő könyvekről. Lásd: NyIK. V, 342). Ennél azonban többre kell törekedni. Már BJELINSZKIJ hangsúlyozta, hogy *h e l y e s e n* és *s z é p e n* beszélni nem ugyanaz. A nyelvtan a *h e l y e s*, a stilisztika a *s z é p* nyelvhasználatra tanít. A nyelvművelés mint a stilisztika legfontosabb területe, a kifejezés minőségi kérdéseit kell hogy vizsgálja: a nyelvi eszközök hatásos felhasználását a különféle stílusrétegekben, műfajokban és az irodalom ágaiban.

JEFIMOV szerint a stilisztikának a következő legfontosabb kérdéseket kell tárgyalnia:

- 1) a nyelvi eszközök kifejező értéke és felhasználása a nyelvi szemléletesség megteremtésére és a nyelvi műveltség fokozására;
- 2) a szavak és kifejezések átvitt, képes használata;
- 3) a szó esztétikai szerepe a szépirodalmi, publicisztikai és más művekben;
- 4) a szók, szófajok, mondattani szerkezetek stilisztikai jellege és értéke;
- 5) a nyelv szinonimikai lehetőségei és a szótani, alaktani, mondattani szinonimák egyéni felhasználásának módja;
- 6) a kifejezőképesség mint az élőszóbeli és művészi ábrázolóerő eszköze;
- 7) a humor és a szatíra nyelvi eszközei;
- 8) a szónoki beszéd és jellemző vonásai;
- 9) a különféle ejtismódok és a társalgási, valamint a színpadi nyelvben való felhasználásuk elvei;

10) az írói művek nyelvének és az írói alkotómunka nyelvi oldalának vizsgálata;

11) az irodalmi nyelv normáinak és szabályozásának elvi kérdése, e normák egyöntetűségéért és a megengedhetetlen eltérések, torzulások ellen folytatott harc céljai és feladatai.

E szempontok alapján tekinti át JEFIMOV a kötet tanulmányait.

Sz.I. OZSEGOV: "A nyelvművelés során következő kérdései" című tanulmánya (5-33) helyesen jellemzi a nyelvművelés társadalmi feladatait, és meghatározza a nyelvészek szerepét a nyelvi műveltségnek mint a szocialista kultúra alapvető elemének emelésében.

V.V. VINOGRADOV: "Megjegyzések a szovjet szépirodalmi művek nyelvéről" című cikke (52-66) mai irodalmi alkotások legfontosabb, tipikus nyelvi és stílushibáit tárja szemléletesen az olvasó elé, a nyelvészek és stiliszták figyelmét pedig felhívja e hibák módszeres tanulmányozására.

N.G. KORLETJANU: "A rokonértelmű szók és stilisztikai szerepük a mai moldován nyelvben" című tanulmánya (100-114) vázolja a szinonimák típusait és a szépirodalmi nyelvben való felhasználásukat. Ez utóbbi része kevésbé meggyőző; nem tárja fel, nem részletezi a szinonimák stilisztikai szerepét, hanem csak általános megjegyzéseket tesz.

I.I. KOVTUNOVA hasonló tárgyú tanulmánya ("A mondattani szinonimákról", 115-142) nyilvánvalóvá teszi, hogy e téren milyen kevés kutatás történt eddig, s milyen sok a tennivaló.

Az orosz kiejtési norma tisztázása szempontjából igen fontos és értékes anyagot közöl I.Sz. ILJINSZKAJA és V.N. SZIDOROV tanulmánya: "A szinpadai kiejtés a moszkvai színházakban" (143-171). N.A. BASZKAKOV a tatár nyelv néhány helyesejtési kérdéséről ír. - Érdekes, eddig még alig vizsgált kérdéssel foglalkozik A.A. REFORMATSZKIJ tanulmánya: "Szöveg és dallam az énekben" (172-199).

E.Ju. NURM: "Az észti irodalmi nyelv szabályozásának gyakorlatából" című tanulmánya (34-51) különféle kérdésekkel foglalkozik (helyesírás, hangsúlyozás, műszók stb.).

Jelentős elvi kérdést fejteget V.D. LEVIN tanulmánya: "A szépirodalom nyelvének helye a nemzeti nyelv rendszerében" (67-99). A szerző fő célja az, hogy meghatározza a szépirodalmi művek nyelvének sajátosságait. JEFIMOV bírálja a szerzőnek több megállapítását, rámutat módszerének fogyatkozásaira, homályos terminológiájára és fogalmazására.

Összefoglaló megjegyzéseiben JEFIMOV hangsúlyozza, hogy a kiadványsorozat első kötetében részletesen ismertetni kellett volna a Nyelvtudományi Intézet nyelvújító munkájának tervét és távlatait. A közlemények jellegét a nagyközönséghez kell alkalmazni. Több helyet kell adni a vitáknak. A legfontosabb azonban az, hogy amíg a stilisztika nem válik a nyelvtudománynak jelentős, elismert részévé, a nyelvújítás kérdéseinek megoldása sem haladhat előre. A nyelvészeknek ki kell lépniük tartózkodásukból vagy közömbösségükből, s tevékenyen szolgálni a nyelvi műveltség fejlesztését, segíteni az írókat és mindazokat, akik elsősorban érdekeltek a nyelv tökéletes használatában. Ideje, hogy a szovjet nyelvészet letörlessze ezt a régi társadalmi adósságát.

oOo